

IV- SEGUNDO CURSO DE BACHARELATO: HISTORIA DA ARTE.

4.1 Introducción.

A sociedade actual inmersa nunha multiplicidade de códigos comunicativos, entre os que destacan os relacionados coa imaxe, fai indispensable preparar ós alumnos para comprender a linguaxe das formas, de xeito que poidan interpretar criticamente o seu significado. Para comprender o significado dos códigos visuais e á valoración estética destes, é necesario estudialos desde diferentes dimensións: estética (color, debuxo, materia, forma, composición, etc.), semántica (significado, tema, simbolismo, etc.) e funcional (social, histórica, de memoria colectiva, etc.). A Historia da Arte proporciona os métodos e procedementos adecuados para que a valoración estética, semántica e funcional das obras de arte se dean simultaneamente, logrando así a súa apreciación global.

Todo isto lévanos a comprendelo feito artístico no seu contexto histórico. Ó establecerse as conexións da obra de arte cos diferentes campos da realidade sociocultural na que está inmersa, vémonos na obriga de manexar unha serie de conceptos que, cando se interrelacionan co propio obxecto artístico, fanse perceptibles nel, aínda que proveñan de áreas de coñecemento distintas. Desta forma, será necesario que o alumno e a alumna, para entender unha obra de arte, recreen o escenario no que se realizou o que implica o coñecemento e a comprensión dunha época determinada e a interrelación entre as peculiaridades desa época e doutras diferentes da historia da humanidade. Calquera proposta metodolóxica deberá perseguir a aprendizaxe, baseándose na indagación dos centros de interese dos alumnos e das alumnas e nas ideas previas que poidan activar e relacionar cos novos contidos. O papel do profesorado consistirá en facilitar esa indagación, reconducindo o proceso cara ó esencial e aportando informacións ou matices que ofrezan a posibilidade de establecer novas relacións.

A Historia da Arte pretende, pois, contribuír ó desenvolvemento da sensibilidade artística como enriquecemento cultural, tanto na súa vertente de coñecemento da historia da humanidade como de comprensión da linguaxe das formas e do pensamento visual que presiden a expresión artística. Igualmente, proporcionaralles ós alumnos e ás alumnas unha formación no eido estético que os capacite para acceder ós estudos posteriores, tanto universitarios como de Formación Profesional de grao superior.

4.2 Obxectivos xerais.

O desenvolvemento desta materia ten que contribuír a que as alumnas e os alumnos adquieran as seguintes capacidades:

4.2.1 Comprender e valoralos cambios na concepción da arte e a evolución das súas funcións sociais ó longo da historia.

4.2.2 Entende-las obras de arte na súa globalidade, como expoñentes da creatividade humana, susceptibles de seren admiradas por si mesmas e de seren valoradas como testemuñas dunha época histórica, dunha sociedade e dunha cultura.

4.2.3 Manexa-la linguaxe artística de cada unha das artes visuais e utilizar diferentes metodoloxías para a análise das obras de arte, desenvolvendo, ó tempo, a propia sensibilidade e a imaxinación.

4.2.4 Recoñecer e diferenciar as manifestacións artísticas máis destacadas dos principais estilos e artistas da arte occidental, e particularmente as de Galicia,

situándoas no seu contexto histórico e espacial, e valorando as posibles influencias e a súa pervivencia no arte posterior.

4.2.5 Recoñecer a través dos cambios iconográficos dun mesmo tema a modificación dos valores estéticos, de mentalidade e pensamento propios de cada estilo artístico, do seu contexto histórico e da personalidade do artista.

4.2.6 Coñecer e valorar o patrimonio artístico, especialmente o de Galicia, contribuíndo á súa conservación e posibilitando que se transmita ás futuras xeracións.

4.2.7 Valora-la cidade, na súa dimensión espacial e temporal, como obxecto da historia da arte e marco privilexiado das súas manifestacións e proxectar esta conciencia cara a súa evolución futura.

4.2.8 Contribuír á formación estética, analítica e crítica do alumnado ante as creacións artísticas.

4.3 Programa de Historia da Arte

4.3.1 Contidos conceptuais e temporalización.

Temporalización da 1ª Avaliación. Estes contidos desenvolveranse entre os meses de Setembro a Decembro e abarcará os temas seguintes:

Os contidos da materia Historia da Arte estrutúranse en vinte temas concibidos como unha progresión en espiral que acumula e incorpora os coñecementos desde os máis elementais ós máis matizados e complexos. Así, o tema «Aproximación á Historia da Arte e ás linguaxes artísticas» pretende unha aproximación, paso a paso, á obra de arte como unha linguaxe de formas significativas producida nun contexto histórico. Desde esta concepción, que se aplicará ó longo de todo o deseño, abórdase a arte como fenómeno histórico, e unha vez identificada a linguaxe artística peculiar dunha etapa ou estilo, acóutanse os aspectos característicos e específico dese estilo.

Tema I- Aproximación á Historia da Arte e ás linguaxes artísticas.

- A Arte coma expresión humana no tempo e no espacio.
- A linguaxe das artes visuais e a súa terminoloxía.
- Percepción e análise da obra de arte.
- Pervivencia e conservación do patrimonio artístico.

Tema II- Os inicios da arte.

- O legado da Prehistoria: a pintura rupestre e a arquitectura megalítica.
- Achegas artísticas de Exipto e Mesopotamia: arquitectura e plástica.

Tema III- A arte clásica: Grecia.

- A arquitectura grega. As ordes. O templo e o teatro. A Acrópole de Atenas.
- A evolución da escultura grega.

Tema IV- A arte clásica: Roma.

- A arquitectura: caracteres xerais. A cidade romana. Tipoloxías constructivas.
- A escultura: o retrato. O relevo histórico.
- A arquitectura da Hispania romana e a súa presenza en Galicia.

Tema V- A arte paleocristiá e bizantina.

- Achegas da primeira arte cristiá: a basílica. A nova iconografía.
- Arte bizantina. A época de Justiniano: Santa Sofía de Constantinopla e San Vital de Rávena.

Tema VI- O prerrománico.

- O contexto europeo.
- O prerrománico español e a súa incidencia en Galicia: visigodo e asturiano. Arte mozárabe ou de repoboación.

Tema VII- A arte islámica.

- Orixe e trazos distintivos da arte islámica.

- A arte hispanoárabe: a mesquita e o pazo.

Tema VIII- A arte románica como primeira definición de Occidente.

- A arquitectura: a igrexa románica. O mosteiro de Cluny. A arquitectura do Camiño de Santiago: a Catedral de Santiago.

- A portada románica: as Praterías. O Pórtico da Gloria.

- A pintura mural: Tahull e o Panteón Real de San Isidoro de León.

- Os mosteiros cistercienses en Galicia: innovacións cara ó gótico.

Temporalización Da 2ª Avaliación. Estes contidos desenvolveranse entre os meses de Xaneiro a Marzo e abarcará os temas seguintes:

Tema IX- A arte gótica como expresión da cultura urbana.

- O sistema constructivo. A catedral gótica. Outras tipoloxías urbanas: lonxas e concellos.

- As catedrais de Burgos, León e Palma de Mallorca.

- A humanización das artes figurativas na portada gótica: Chartres, Reims e Estrasburgo.

- As innovacións pictóricas.: Giotto e Van Eyck.

Tema X- A arte do Renacemento.

- O Quattrocento italiano: a formulación dunha nova linguaxe.

- A arquitectura: Brunelleschi e Alberti.

- A renovación da escultura: Donatello.

- O novo sistema de representación na pintura: Masaccio, Fra Angelico, Piero della Francesca e Botticelli.

Tema XI- O período clásico do Renacemento e o Manierismo.

- O Cinquecento: clasicismo e manierismo na arte itálica.

- De Bramante a Palladio: o templo, o pazo e a vila.

- A escultura de Miguel Anxo: da perfección do clasicismo á crise do Renacemento.

A pintura: Leonardo, Rafael e Miguel Anxo. A escola veneciana: Tiziano.

- O Renacemento en España. Arquitectura: inicios, clasicismo e manierismo.

Pintura: o Greco.

Temporalización Da 3ª Avaliación. Estes contidos desenvolveranse entre os meses de Marzo e Maio e abarcará os temas seguintes:

Tema XII- A arte barroca.

- Urbanismo e arquitectura na Roma barroca: Bernini e Borromini.

- O pazo do poder: Versalles.

- España: da praza maior ó pazo borbónico.

- O Barroco compostelán.

Tema XIII- As artes plásticas do Barroco.

- A escultura barroca: Bernini. A imaxinería española.

- A pintura barroca: o tenebrismo de Caravaggio.

- A pintura flamenca e holandesa: Rubens e Rembrandt.

- A pintura española: Ribera, Velázquez, Zurbarán e Murillo.

Tema XIV- A arte europea a finais do século XVIII e comezos do XIX.

- O Neoclasicismo: urbanismo e arquitectura. Escultura: Cánova. Pintura: David. Goya.

- O Romanticismo: a pintura romántica: Delacroix.

Tema XV- Cara á arquitectura moderna. Urbanismo e arquitectura a mediados do século XIX.

- As grandes transformacións urbanas. O eclecticismo.

- A arquitectura dos novos materiais: a escola de Chicago.
- O modernismo: Gaudí.

Tema XVI- O camiño da modernidade: as artes figurativas na segunda metade do século XIX.

- A pintura realista: Courbet.
- O impresionismo: Monet e Renoir. O postimpresionismo: Cezanne, Van Gogh e Gauguin.
- A escultura de Rodin.

Tema XVII- As vangardas históricas: as artes plásticas na primeira metade do século XX.

- Fauvismo e expresionismo. O cubismo e as súas variantes. Picasso.
- Os inicios da abstracción. Dadá e o surrealismo. Dalí.
- As vangardas galegas. A escultura: Asorey.

Tema XVIII- Arquitectura e urbanismo no século XX.

- A arquitectura moderna: o racionalismo. A Bauhaus. Le Corbousier.
- O organicismo: Wright.
- A arquitectura postmoderna. Últimas tendencias.

Tema XIX- Da abstracción ás últimas tendencias: as artes plásticas na segunda metade do século XX.

- O expresionismo abstracto e o informalismo.
- A abstracción postpictórica e a minimal art.
- A nova figuración. A pop art. O hiperrealismo. Últimas tendencias.
- Perspectiva da arte en Galicia na segunda metade do século XX.

Tema XX- A arte e a cultura visual de masas.

- Arte e sociedade de consumo.
- A fotografía. O cine. Tendencias actuais do cine en Galicia.
- O cartel e o deseño gráfico. A banda deseñada.
- As novas tecnoloxías.

4.3.2 Contidos procedimentais.

Análise, comparación e debate sobre a complexidade do concepto de arte e sobre as súas funcións.

Planificación e realización dun itinerario local histórico e artístico, como aproximación á análise da obra de arte.

Percepción e análise de obras de arte significativas, identificando as influencias máis destacadas dentro do seu contexto histórico.

-Localización cronolóxica dalgunha obra de arte representativa dun momento histórico, identificando os trazos máis destacados que permitan a súa clasificación dentro dun estilo artístico determinado.

-Análise comparativa entre obras de arte, que mostren a variabilidade e complexidade das súas relacións co contexto histórico dunha fase ou estilo.

-Identificación e análise de obras significativas de artistas españois, recoñecendo os trazos diferenciadores do seu estilo.

-Interpretación dalgunha obra de arte, reflexionando sobre as dimensións intrínsecas (materiais, elementos formais, tema, etc.) e extrínsecas (condicións sociais, ideolóxicas, de mercado, etc.).

-Análise comparativa da consideración social da arte e do artista en diversos momentos da historia.

-Diferenciación, clasificación e comparación de correntes tradicionais e innovadoras, establecendo as permanencias e os cambios presentes.

-Identificación, análise e comparación das linguaxes artísticas contemporáneas,

diferenciando tendencias de investigación formal e correntes interesadas na expresividade.

- Comparación do alcance do cambio artístico e a percepción que tiveron del os seus autores e os seus contemporáneos, contrastando a súa arte e os seus escritos.

- Formulación de xuízos razoados sobre o papel da arte no mundo actual.

- Contraste de información extraída de textos coa observación directa das obras ás que fan referencia os textos traballados.

4.3.3 Contidos actitudinais.

- Interese por coñecer os aspectos constitutivos dunha obra de arte.

- Interese por desenvolver o gusto estético persoal e respecto pola diversidade de percepcións e de sensacións persoais ante a obra de arte.

- Sensibilidade e preocupación por conservar o contorno artístico local.

- Valoración da influencia dos factores históricos nas obras de arte.

- Valoración das obras de arte do contorno mediante a súa comprensión histórica e artística.

- Respecto e valoración crítica de concepcións estéticas e formas artísticas afastadas do gusto persoal.

- Sensibilización ante a obra de arte como manifestación da creatividade humana e como conciencia crítica da historia.

- Curiosidade por coñecer as manifestacións da arte contemporánea.

- Interese polo coñecemento do patrimonio da arte contemporánea galega

- Actitude aberta diante das linguaxes artísticas de vangarda como resposta ante problemas estéticos.

- Sensibilidade e interese pola conservación e respecto do patrimonio artístico e cultural galego.

- Preocupación diante dos problemas que lle afectan ó patrimonio artístico-cultural galego.

4.4 Estratexias e metodoloxías didácticas.

4.4.1- Estratexias expositivas: nas exposicións dos contidos da materia, o profesorado fomentará a participación do alumno fronte á simple recepción pasiva desas explicacións. Promoverá o diálogo constante e interactivo entre os propios alumnos e entre estes e o profesor, as preguntas aclaratorias etc., procurando erradicar temores, prexuízos, reservas e receos.

4.4.2- Estratexias referenciais: O profesor terá unha relación constante coa realidade inmediata -noticias de prensa, conflitos actuais, e algúns feitos significativos da historia da Arte comarcal, singularmente a Catedral de Santiago, ou local e coa práctica, para posibilitar unha memorización máis comprensiva y aprendizaxes máis significativos.

4.4.3- Estratexias de indagación para a asimilación de contidos procedimentais de hábitos, técnicas e métodos de traballo e estudo: pequenos traballos de síntese máis que de investigación con bibliografía variada, comentarios de diapositivas, etc.

4.4.4- Estratexias de intercambio e debate: para a consecución de criterios e personalidade propios, para asimilación crítica dunha serie de valores e actitudes. Fomento de debates, saídas ao entorno máis próximo, etc..

4.4.5- Darase prioridade a unha metodoloxía globalizadora de tódolos aspectos que caracterizan cada época da Hª da Arte, contextualizando cada obra no seu momento, e sen esquecer as efemérides mais importantes como referentes excepcionais do noso pasado.

4.5 Criterios de avaliación.

-Analizar e valorar a dificultade de definición da arte, os cambios producidos no seu concepto e as funcións en distintos momentos históricos e en diferentes culturas. Mediante este criterio trátase de avaliar se o alumnado, despois de analizar, contrastar e debater o concepto da arte e as súas funcións, asumen a complexidade destes conceptos e comprenden as razóns dos cambios que se producen neles.

-Utilizar un método de análise da obra de arte que teña en conta tódolos elementos que a conforman: estéticos, do contexto histórico e do artista. Con este criterio preténdese verificar que os alumnos teñan alcanzado un método de análise que lles permita captar tódolos elementos que configuran a obra de arte: os intrínsecos (materiais, elementos formais, tratamento e significado do tema) e os extrínsecos (personalidade do artista, cliente, condicións económicas, sociais, influencias ideolóxicas, etc.).

-Recoñecer e situar no tempo e no espazo obras de arte representativas dunha época histórica, sinalando as diferentes concepcións estéticas e trazos estilísticos que permiten a súa clasificación. Mediante este criterio trátase de avaliar se o alumnado comprende o concepto de estilo, as características que lle son propias e a incidencia dos factores xeográficos e históricos que o configuran.

-Identificar e localizar os trazos característicos máis destacados que configuran os estilos artísticos máis representativos do mundo occidental, así como as diferencias e os cambios. Con este criterio preténdese avaliar se o alumnado é capaz de ordenar, desde unha perspectiva diacrónica, a produción artística e de entender o proceso de evolución da mesma en relación coa evolución dos factores históricos nos que se orixina.

-Recoñece-las obras máis representativas dos grandes mestres da Historia da Arte, con especial atención ós artistas españois e galegos, distinguindo os trazos diferenciais do seu estilo e o que de innovación representa a súa obra para a Historia da Arte.

Este criterio de avaliación ten por obxecto comprobar a capacidade do alumno e da alumna para considerar e valorar na súa análise, dunha forma crítica, a importancia e transcendencia da obra dalgúns autores, relacionándoa coas circunstancias históricas que posibilitaron a súa creatividade.

-Identificar e analizar as características das vangardas artísticas e as principais tendencias desenvolvidas durante este século. Este criterio pretende verificar que o alumnado comprenda as claves dos cambios radicais que se produciron no século XX no campo das manifestacións artísticas e recoñeza como unha característica deste século a variedade de tendencias e de exploracións artísticas, valorando as súas aportacións con independencia da aceptación estética persoal.

-Analizar a presenza da obra de arte na vida cotiá a través dos medios de comunicación e a súa utilización como produto de consumo. Con este criterio trátase de avaliar en que medida os alumnos son capaces de aplicar os coñecementos adquiridos, con espírito crítico, para xulgar o novo papel da arte no momento actual

-Observar, analizar e valorar directamente monumentos artísticos e obras de arte. Mediante este criterio o profesorado avaliará a capacidade do alumnado de «ver» activamente unha obra de arte por si mesmo enfrontándoa directamente. Trátase, tamén, de comprobar a súa sensibilidade artística, xulgando a calidade da obra a partir da función que perseguía e das limitacións impostas pola época na que se produciu; e ademais, o seu grao de estimación polo patrimonio artístico e a súa concienciación na necesidade da súa conservación.

-Planificar itinerarios histórico-artísticos subliñando as obras de arte que se han de visitar, obtendo e elaborando a información pertinente.

Este criterio de avaliación permite comprobar se o alumno comprendeu o valor de testemuño e documento da súa época que teñen as obras de arte, ademais da súa consideración como fonte de pracer estético que debe ser conservada para transmitir a ás xeracións futuras. Poderase tamén constatar as saídas laborais no mundo do traballo dentro do campo artístico.

4.6 Criterios de cualificación.

Os Criterios de Avaliación e Cualificación se concretarán en modelos de exame empregados polo Grupo de Traballo da Ciug nas probas de acceso á Selectividade, e consistirán en propoñer dúas Opcións, A e B, para escoller unha delas.

Ambas as dúas Opcións constarán de dúas obras de Arte reproducidas fotograficamente, que serán valoradas cada unha en catro puntos repartidos do seguinte xeito: 1 punto pola súa catalogación (cultura/estilo/movemento. Cronoloxía. Autor e Obra); 1 punto polo contexto histórico e 2 puntos polo análise iconográfico e estilístico, facendo un total de 8 puntos entre as dúas obras.

O exame completárase coa formulación, en cada unha das opcións, de catro preguntas breves que versaran sobre definición de conceptos, e que puntuarán 0`5 puntos cada unha (lémbrese que hai unha lista de termos artísticos no apartado de Orientacións do Grupo de Traballo ó DCB).

A diferenza do que ocorría no antigo programa de COU, non existe unha lista de láminas, sen embargo estas escolléranse entre as máis representativas do período ou dos artistas estudados.

Necesitarase un mínimo de 4 puntos por parcial para facer media no conxunto da Avaliación, debendo en todo caso alazar o 5 para alazar o aprobado no cómputo final. O mesmo criterio aplicarase cando se trate da media das tres avaliacións en Xuño.

4.7 Actividades e reforzos para lograr a recuperación.

As Actividades de Recuperación consistirán fundamentalmente en exames que seguirán as pautas marcadas nos capítulos 4.6 Criterios e instrumentos de avaliación e 4.7 Criterios de cualificación.

En canto ós Reforzos para lograr a Recuperación, o profesorado da materia de Hª da Arte de 2º de Bacharelato, asiduamente fai prácticas na aula de exercicios prácticos de arte que consisten en análise e comentario de obras de Arte, seguindo as pautas encomendadas polo grupo de traballo de Arte da Selectividade, prácticas que logo os alumnos deben facer tamén como traballos extraescolares. Tales exercicios teñen logo teñen o seu reflexo nas probas de exame, e na avaliación e cualificación de contidos procedimentais.

Os alumnos ca materia pendente para Setembro levarán unha carpeta de obras seleccionadas que habrán de comentar seguindo os criterios expostos en anteriores apartados. A súa entrega será obrigatoria na hora e data do examen de Setembro.

4.8 Materiais e recursos didácticos

Libro de Texto: Hª da Arte. Editorial Vicens Vives

*Diapositivas:

CAAMAÑO GONZÁLEZ et altera: Unha saída didáctica de Hª da Arte. A Catedral de Santiago de Compostela. Edit. Xunta de Galicia.

Historia Universal del Arte y de la cultura. Editorial Hiares

Historia del Arte Español. Editorial Hiares.

Diccionario Visual de términos arquitectónicos. Editorial Hiares.

CASTRO, A.: A pintura do século XX. Edit. Xunta de Galicia.

4.9 Actividades complementarias e extraescolares.

* Visita á Catedral de Santiago de Compostela.

* Visita ó Museo de Arte Contemporánea “Reina Sofía” y ó Museo del Prado en Madrid.